

Asboth Sándor a szabadságharc idején előbb Klapka seregében harcolt, majd Kossuth szárnysegédje volt. A világhíri fegyverletétel után elkísérte Kossuthot Angliába, majd Amerikába. Itt először rajzolóként dolgozott, majd New York-ban acélöntödét is létesített...

Az előzőekben ismertetett kérdéscsoportokkal összefüggésben batározottan szeretnénk hangsúlyozni, hogy

- a) az érdekes, az önálló gondolkodást, a meglevő ismeretek kiegészítését, illetve az alkotó tevékenység során történő bemutatást biztosító feladatoknak más változatai is vannak. Ezért az egyes kérdéseknek, vagy kérdéscsoportoknak az átvétele, kihagyása, vagy módosítása éppen úgy joga mindenkinek, mint a teljesen önálló tervezés.
- b) *Tebát az anyaggal körülményeinknek megfelelően, didaktikai és metodikai szempontból egyaránt szabadon, belátásunk szerint elhetünk.*
- c) *A különböző kérdések és feladatszoportok közlését segítségnek szánjuk, ezzel is szeretnénk hozzájárulni a műszaki-technikai versenyek szervezésével, lebonyolításával járó terhek csökkentéséhez, illetve a vetélkedők sikerének biztosításához.*

A műszaki-technikai vetélkedők tervezésekor felhasználható szakirodalom

- Ács István: A rádió története. Bp., 1952. Népszava Kiadó.
- Bendick J.: Modern varázstudomány – az elektrotechnika. Bp., 1964. Móra Kiadó
- Braunbeck W.: Mindenki fizikája. Bp., 1958. Gondolat Kiadó
- Győry György: Vetélkedők könyve. Bp., 1973. Móra Kiadó
- Jeges Károly: Elektrotechnika egyszerű kísérletekkel. Bp., 1961. Gondolat Kiadó
- Laue, M.: A fizika története. Bp., 1960. Gondolat Kiadó
- Nagy Ernő: A hangnál sebesebben. Bp., 1962. Móra Kiadó
- Óveges József: Érdekes fizika. Bp., 1963. Táncsics Kiadó
- Pető G. Pál: Kalandozások a kémiában. Bp., 1964.
- Petur László: A száguldó kerék. Bp., 1961.
- Úttörőtechnikusok – a technika úttörői. Magyar Úttörők Szövetsége Országos Elnöksége. – Feladatgyűjtemény.
- Vajda Pál: Nagy magyar feltalálók. Bp., 1958. Zrínyi Kiadó
- Zukovits Imre: Egy műszaki-technikai vetélkedő tartalmi leírása, didaktikai és metodikai elemzése. Módszertani Közlemények, 1974. 14. évf., 5. szám.
- Zukovits Imre: Változatos és sokoldalú tanulói tevékenységet biztosító kérdések, feladatok alkalmazása a műszaki, természettudományos vetélkedőkön. Módszertani Közlemények 15. évf., 1. szám.

DR. GEJZA OLAS

Pedagógiai Fakultás, Nyitra

A pedagógusok posztgraduális továbbképzéséről a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban

A posztgraduális továbbképzés bevezetésével megkezdődött a pedagógusok szakmai és módszertani ismereteinek főiskolai és egyetemi szintű továbbfejlesztése. E továbbképzéssel kapcsolatban 1967-es kormányrendelet meghatározza a továbbképzés fő irányelveit is, melynek alapján elkészült a továbbképzés tanmenete.

A továbbképzés tanmenete bővíti a főiskolai tananyagot, melynek felépítése egységes és megfelelő színvonalú. Míg a felszabadulást követő 20 esztendő alatt különféle tanulmányi formák tették lehetővé a főiskolai és egyetemi végzettség elnyerését, ma előtérbe került a rendszeres továbbképzés intézményes formája. Ez a posztgraduális képzés, melynek bevezetését a társadalmi fejlődés szükségessé tette.

A posztgraduális képzésnek egyre nagyobb a szerepe, ugyanakkor a levelező oktatás csökkenő tendenciát mutat. A posztgraduális képzés jelentőségét aláhúzza,

hogy minden főiskolát és egyetemet végzett pedagógus abban az esetben kerülhet az 5. fizetési osztályba, ha 10 éven belül ilyen képzésben részt vesz. A pedagógusok 5. fizetési osztályba sorolásánál ennek sikeres elvégzése döntő tényezőként számít. Sajnos ebből a továbbképzésből kimaradnak azok a pedagógusok, akik 10 évnél többet tanítottak, jöllehet nekik lenne rá a legnagyobb szükségük. A posztgraduális képzési formán kívül megmarad továbbra is a tanfolyam, szeminárium stb., a pedagógiai kerületi intézetek szervezésében.

A tanítók, illetve a tanárok számára a posztgraduális képzésnek különleges jelentősége van. Az utóbbi 20 évben mindannyian tanúi lehettünk a tudomány, a technika és a kultúra rohamos fejlődésének eredményeként az iskolaügyben végbemenő nagy változásoknak is. Változik az oktatás tartalma, koncepciója; fő súlyt az elméleti szempontokra, a pedagógusok intellektuális és oktatói képességének fejlesztésére, önállóságára irányul.

Az oktatás új értelmezése új követelményeket támaszt nemcsak a pedagógusok felkészültségével szemben az egyes szaktárgyakban, hanem a főiskolákon és az egyetemen folyó posztgraduális képzéssel szemben is. A pedagógusok ezeknek az új követelményeknek önképzéssel tehetnek eleget. Az önművelést nagymértékben elősegíti a posztgraduális stúdium, a főiskolai, illetve egyetemi tanárokkal való konzultálás, a pedagógiai felolvasó üléseken való részvétel, az új szakirodalom tanulmányozása, a televízió, a rádió megfelelő adásainak hallgatása, nézése. Az így elsajátított ismeretek iránt érdeklődést kell kelteni a tanítványokban, hogy a tanulók az elméletileg elsajátított ismereteket a gyakorlatban is alkalmazni tudják.

A pedagógusok posztgraduális képzése természetesen a főiskolán, illetve az egyetemen szerzett ismeretekre épül. Itt foglalkoznak a legújabb szakirodalommal, a legújabb módszeres eljárásokkal. Ezzel válik számukra lehetővé, hogy az oktatási folyamatban jobb oktatási eredményeket érjenek el és minimális idő alatt maximális ismereteket nyújtsanak.

A posztgraduális képzés mostani koncepciója és tartalma abból az alapelvből indul ki, hogy a mai pedagógus elképzelhetetlen önművelés nélkül. E koncepciónak megfelelően vezették be Csehszlovákiában a posztgraduális stúdiumot. 1970-ig csak kísérleti jelleggel: 1970 óta kötelező azok számára, akik majd ennek sikeres elvégzése után az 5. fizetési kategóriába lépnek.

A posztgraduális képzés kedvezően befolyásolhatja a pedagógiai fakultások, illetve egyetemek munkáját is. A végzetteinkkel fenntartott kapcsolat nagymértékben elősegítheti, hogy pontos áttekintést kapjunk munkánk eredményéről s a kapott információk és javaslatok alapján emelni tudjuk a pedagógusjelöltek nevelésének színvonalát. Szorosabb kapcsolatba kerülnek a képző intézmények az általános iskolák és a középiskolák pedagógiai gyakorlatával. A főiskolai oktatók számára az is előnyt jelenthet, hogy tapasztalt pedagógusokkal közvetlenül konzultálhatnak. Az így megszerzett gyakorlati tapasztalatokat tudományosan fel is dolgozhatják.

Az alábbiakban ismertetjük a posztgraduális stúdium tervét:

a) Tanítók számára, az alapfokú 9 éves iskola 1-5. évfolyam:

I év anyaga:

Pedagógia	30 óra
Iskolaszervezés, előírások	5 „
Pszichológia	25 „
Marxizmus-Leninizmus	20 „
Orosznyelv és módszertan	20 „

Összesen ..... 100 óra

II. év anyaga:

Anyanyelv és módszertan	30 óra
Matematika és módszertana	30 „
Honismeret és módszertan	20 „
Választható tárgy és módszertana (testnevelés, zenei nevelés, rajz-képzőművészeti nevelés, vagy munkára nevelés	20 „
Marxizmus-Leninizmus	10 „
Szlovák nyelv és módszertana (magyar és ukrán tannyelvű iskolákban működő tanítók számára)	10 „
Összesen	120 óra

Azok az 1-5. évfolyamú tanítók, akik a fentieket még egy approbációs szaktárggyal (6-9. osztályok szaktárgya) kombinálva tanulják, több tanulni valót vállalnak, mert az órák száma még 30-cal növekszik (20 óra maga a szaktárgy, 10 óra a tárgy módszertana).

b) Tanítók számára (az alapfokú iskola 6-9. évfolyamára képesítettek), illetve középiskolai tanárok számára:

I. év anyaga:

Pedagógia	20 óra
Iskolaszervezés, előírások	5 „
Pszichológia	20 „
Marxizmus-Leninizmus	20 „
Az 1. approbációs tantárgy módszertana	20 „
A 2. approbációs tantárgy módszertana	20 „
Összesen	105 óra

II. év anyaga:

Az 1. approbációs tantárgy módszertana	50 „
A 2. approbációs tantárgy módszertana	50 „
Marxizmus-Leninizmus	10 „
Összesen	110 óra

Látható, hogy nálunk Csehszlovákiában a posztgraduális továbbképzés két éves. Az előírt óraszámokból kb. $\frac{1}{3}$ -a az iskola év folyamán szombati napokon kerül tárgyalásra. A többi nyáron nagyjából az iskola év befejezése után július első hetében tartják. Az egyes évfolyamok részletvizsgákkal, vagy beszámolókkal végződnek. A teljes posztgraduális képzés pedig írásbelivel és szóbeli vizsgával záródik. Az alapiskola 1-5. évfolyamának tanítói az első év elvégzése után pedagógiából és pszichológiából részvizsgát tesznek. Marxizmusból, orosz nyelvből, módszertanból, a választott tárgyakból (zenenevelés, testnevelés, rajz-képzőművészet, munkára való nevelés) és honismeretből beszámolnak.

A 2. év után záróvizsga van matematikából és annak módszertanából, az anyanyelvből és módszertanából s végül marxizmusból van. Ezt megelőzően azonban pedagógiai, pszichológiai tartalmú írásbeli munkát kell beadni. Foglalkozhat az írásbeli tantárgypedagógiával, illetve valamely tárgy módszertanával is. Pl. matematika, anyanyelv, zenei nevelés, rajz-képzőművészeti nevelés, orosz nyelv, vagy honismeret.

A 6-9. év tanítói és a középiskolai tanárok az első év után pedagógiából, pszichológiából, marxizmusból-leninizmusból vizsgáznak, illetve az utóbbi tárgyból beszámolnak.

A 2. év után mindkét szaktárgyból, a módszertanokból, továbbá marxizmus-leninizmusból záróvizsga van. A záróvizsgának előfeltétele a kötelező írásbeli munka.

Ez vagy pedagógiai, pszichológiai tárgyú, vagy valamely választott tárgy módszertani kérdéseivel kapcsolatos. A záró írásbelit mindkét esetben 30 oldal terjedelemben 3 hónappal a vizsga előtt be kell nyújtani. A dolgozatot két opponens felülbírálja. Az el nem fogadott dolgozatot javításra, vagy új megírására visszaadhatják. Előzőleg már publikált anyag is elfogadható írásbeli záródolgozatnak. A posztgraduális képzés befejezése után egy éven belül a jelöltnek valamennyi záróvizsgát le kell tennie. A stúdium elvégzéséről a jelölt hivatalos okmányt kap.

Példaként az alábbiakban ismertettük a földrajz tanmenetét a 6–9. évfolyamra képesített pedagógusok számára:

I. év anyaga:

A földrajztanítás módszertana ..... 20 óra

Témái:

- A tanítási óra tudományos és nevelési irányzata
- A tudományos tények, jelenségek, törvények tanítása
- A dialektikus logika alapjai a szaktárgy témáiból
- Az ateista nevelés a földrajzban
- A földrajz szerepe a tanulók nemzeti öntudatosságra, szocialista hazaszeretetre és internacionalizmusra való nevelésében
- Az oktatás módszertani kérdései általában
- A tanítás korszerűsítése, ésszerűsítése és gazdasági hatékonysága
- A földrajz tanításának formái és szervezése
- A fogalomalkotás folyamata gnoszeológiai és logikai szempontból
- A problémafelvető oktatás fogalma és lényege, problémafelvető tanítási óra szerkezete, a földrajzanyag programozásának lehetősége
- A tanulók grafikus munkái
- A modellek felhasználása a földrajz tananyagában, tantárgyak közötti kapcsolatok a földrajz és más tárgyak között
- Természetvédelmi nevelés a földrajz oktatásában

II. év anyaga:

Tanterv:

I. CSSZSZK földrajza	15 óra
II. SZSZSZK földrajza	5 „
III. A világ földrajza	15 „
IV. Válogatott fejezetek a földrajzból	5 „
V. Komplex (regionális) földrajzi kirándulás	3 nap
<i>Összesen: 40 óra és 3 nap kirándulás</i>	

Tanmenet:

I. A CSSZSZK földrajza	15 óra
1. A CSSZSZK új orográfiai tagolása és terminológiája	
2. A lakosság és települések jellemzése az utolsó népszámlálás eredményei és az urbanisztika projektjei alapján	
3. A CSSZSZK gazdasági fejlődésének jelenlegi állapota és fejlődésének alapirányai (struktúra, lokalizáció stb.)	
4. A CSSZSZK termelésének specializációja és integrációja a KGST keretében	
5. A saját terület termelésének, közlekedésének és idegenforgalmának analízisének	
6. Kiseb tájegységek (régiók) vizsgálata, tanulmányozása (útmutató)	
II. Az SZSZSZK földrajza	5 óra
1. Az SZSZSZK természeti környezetének jellemzése és átalakítása a gazdaság jelenlegi és perspektivikus fejlődésében a XXIV. pártkongresszus és a kilencedik ötéves terv irányelvei alapján	
2. Az SZSZSZK a szocialista világrendszer vezető állama. Viszonya a világ gazdaságához	

III. A világ földrajza	15 óra
1. A világ és földrajz-politikai régiói	
2. A világ lakossága, elhelyezése, populációs „explózió” és a világ agglomerációs központjai	
3. A szocialista gazdasági integráció, helyzete és perspektívái politikai és gazdaságföldrajzi szempontból	
4. A kapitalista gazdasági integráció helyzete és perspektívái politikai és gazdaságföldrajzi szempontból	
5. Az egyes kontinensek helyzete a világgazdaságban és a fejlődő régiók	
IV. Válogatott földrajzi fejezetek	5 óra
1. Az oktató-nevelő folyamatok modernizálása a földrajz tanításában	
2. Legújabb ismeretek naprendszerünk bolygóiról	
3. A természeti, gazdasági és regionális földrajz egzaktív problémái	
4. A természetvédelem problémái természetföldrajzi és gazdaságföldrajzi szempontból	
V. Komplex regionális tanulmányi kirándulás (3 nap a nyári kiképzési idő alatt).	

MUNKÁRA ÉS PÁLYÁRA NEVELÉS

(Szerkesztette: dr. Ritoók Pálné)

A „Társadalom – nevelés – iskola” c. sorozat első füzetét két fejezetben 12 tanulmányt ad közre. „Valamennyi tanulmánya az aktív társadalmi beilleszkedésre, az eredményes és hasznos munkára való felkészítés alapelveit, megoldási módjait, távlatait vizsgálja.”

Az első fejezet (Munkára nevelés – munkaiskola – munkaoktatás) tanulmányai a népgazdasági és nevelési szempontból egyaránt alapvetően fontos terület értelmezésére, tényezőire, összefüggéseire hívják fel a „nevelők figyelmét. „... melyek a tudományos és technikai fejlődésnek azok a jellemzői, amelyek új igényeket támasztanak a neveléssel szemben, s milyen természetűek ezek az igények?” – teszi fel a kérdést Juhász Ferenc tanulmánya (A tudományos-technikai fejlődés és a nevelés). A fejlődés fogalmazta feladatokat megoldásának módja, az utak keresése szinte országonként különböző. „A szocializmus teljes felépítésének programja döntő feltételként a gazdaság fejlesztését és a tudatformálás hatékonyságát követeli.” Az előbbi a népgazdaság különböző területeinek műszaki fejlesztési feladataként, az utóbbi a munkaerőkölcs, a dolgozók felelős és kezdeményező magatartásaként kerülnek előtérbe. Ezért „a munkának alapvető és általános jelentőséget kell tulajdonítani a nevelésben is,” tehát „... a munka a nevelésben tartalom is és egyben az ismeretek megszerzésének a leghumánusabb, általános módja is.” (Dr. Kálmán György: A politechnikai nevelés korszerű ér-

telmezése.) Kétségtelen, hogy a munkára nevelés tényezőinek több összefüggése még ki-dolgozatlan, problematikusak egyes fogalmak is, de az utóbbi évtizedek eredményei kétségtelenek. „Iskoláink sokat tesznek az aktív ismeretszerzés módszereinek elterjesztéséért, de ez kismértékben kapcsolódik össze a széles körű közhasznú tevékenységgel, illetve a szerzett ismeretek alkalmazásával.” (Dr. Gál András–Illés Lajosné–dr. Petrikás Árpád: Munkára nevelés, munkaiskola, munkaoktatás és a társadalmi tényezők együtthatása.)

A második fejezet a „Pályaválasztás, pályára nevelés” kérdéseivel foglalkozik. A pályaválasztási tanácsadás sok pozitív eredményt mutathat fel, és számos új módszerrel gazdagodott az utóbbi években. Ugyanakkor „... számolnunk kell azzal, hogy maradéktalan sikerű és eredményű munkát a pályaválasztási tanácsadás területén sohasem végezhetünk.” (Dr. Ritoók Pálné) Egyszerűen azért nem, mert a három alapvető szempont – a népgazdaság szükségletei, a pályák által támasztott követelmények és a fiatalok személyi adottságai – nem minden esetben hozhatók harmonikus összhangba. De a tudományosan megalapozott, körültekintő felmérésekre támaszkodó koordinációval, hatékonyabb nevelő munkával lényegesen jobb eredmények érhetők el. A fejezet 4 tanulmánya minden nevelőt érdeklő alapfogalmakat tisztáz, megoldandó problémákat vet fel és kutatási eredményeket ismertet.

(Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.)

Pósa Lajos